

Rozwijanie kreatywności uczniów w systemach innych krajów.

O rozwijaniu kreatywności, jako cechy człowieka, jego dyspozycji życiowej czy też postawy od wielu lat dyskutuje się na poziomie akademickim (rozwijając interdyscyplinarne nauki zwane psychopedagogiką twórczości/kreatywności), ale również na poziomie praktycznego rozwijania tej dyspozycji człowieka w celu zwiększania jego kompetencji i stymulowania postawy twórczej. Za jednego z najbardziej znanych ekspertów na świecie od lat badających obszary związane z rozwijaniem kreatywności uchodzi Ken Robinson, ekspert pochodzący z Wielkiej Brytanii, a od lat pracujący w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej.

W roku 1997 rząd Wielkiej Brytanii ogłosił swój słynny raport na temat edukacji, którego główną konkluzją było, iż wobec coraz mniejszej motywacji uczniów do nauki, niskich oczekiwań młodych ludzi wobec życia, niewiary we własne zdolności, należy uczynić wszystko, by kapitałem XXI wieku stało się inwestowanie w edukację. W raporcie napisano, że celem edukacji powinno być stworzenie narodu, gdzie talenty i umiejętności ludzi winny wspierać tworzenie mądrej, przedsiębiorczej gospodarki, w której rywalizują umysły/mózgi a nie mięśnie. W roku 1998 Ken Robinson został przez rząd Wielkiej Brytanii poproszony o przewodniczenie narodowej komisji do spraw kreatywności, edukacji i ekonomii w celu wypracowania rekomendacji do zmian systemowych w edukacji. Zaproszeni przez Robinsona eksperci (naukowcy, ludzie biznesu, artyści,) po roku pracy ogłosili raport *All Our Futures: Creativity, Culture and Education*¹ (*Raport Robinsona*), 1999, który w pewnym sensie stał się jednym z najważniejszych dokumentów dla zarządzania w obszarze zasobami ludzkimi. W raporcie podkreślono czołowe znaczenie edukacji kreatywnej i kulturalnej, czyli takie myślenie o programach nauczania, by systemowo wspierać od najmłodszych lat rozwijanie talentów dzieci i młodzieży. Podkreślono, że wszyscy mają zdolności twórcze, a od mądrej edukacji zależy, by równoważyć nauczanie wiedzy i umiejętności przy jednoczesnym zachęcaniu do przedsiębiorczości i innowacyjności. Zauważono również, że przemiany zachodzące w świecie zmuszają ludzi do edukacji wielokulturowej, mobilnej, w której jednak nie można zapominać, że motorem wszelkiego działania jest człowiek.

Jednocześnie w Wielkiej Brytanii wypracowano definicję tzw. sektorów kreatywnych. Termin ten pojawił się już w latach 90. XX wieku, ale nabrał mocy dopiero w roku 1997, kiedy w Wielkiej Brytanii powołany został międzysektorowy Zespół ds. Przemysłów Kreatywnych (Creative Industries Taskforce). Pierwszy jego raport zawierał definicję przemysłu kreatywnego, która w Wielkiej Brytanii jest stosowana do dziś: „rodzaj działalności, które biorą się z indywidualnej kreatywności i talentu, i które mają zarazem potencjał kreowania bogactwa oraz zatrudnienia poprzez wytwarzanie i wykorzystywanie praw własności intelektualnej”.

Według definicji brytyjskiej do przemysłów kreatywnych zaliczają się:

- reklama,
- film i wideo,
- architektura,

¹ <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED440037.pdf>

- muzyka,
- rynek sztuki i antyków,
- sztuki performatywne,
- gry komputerowe i wideo,
- rynek wydawniczy,
- rzemiosło,
- oprogramowanie,
- wzornictwo,
- radio i telewizja,
- projektowanie mody.

Definicja rządu brytyjskiego była wielokrotnie dyskutowana i nie wszystkie państwa europejskie się z nią zgadzały.

Interesujące podejście zaproponował rząd holenderski w dokumencie *Our Creative Potential*²(2005), który proponuje nie czynić żadnych normatywnych podziałów między przemysłem kreatywnym, przemysłem kultury, sztuką i rozrywką. Odnosi się on bowiem do wszystkich przemysłów, dla których kreatywność jest kluczowym czynnikiem produkcji. W związku z tym, Holendrzy proponują podział wszystkich dziedzin kultury na trzy grupy:

1. Sztuka (sztuki performatywne i fotografia, sztuki wizualne i wydarzenia artystyczne itd.).
2. Media i rozrywka (film, sektor audiowizualny, literatura i dziennikarstwo itd.).
3. Usługi biznesu kreatywnego (design, moda, architektura, nowe media i gry, reklama itd.).

Tak raport zespołu Kena Robinsona, jak i dynamiczne prace związane z definiowaniem ogromnego obszaru usług związanych z sektorami kreatywnymi spowodowały, iż w wielu miejscach tak Europy, jak i świata zaczęto myśleć nad rozwiązaniami, które pozwoliłyby systemom edukacyjnym odpowiadać na potrzeby współczesnego świata.

Co ciekawe, już w roku 2003 British Council Polska nawiązało współpracę z kilkunastoma organizacjami i szkołami polskimi, bowiem rząd brytyjski w ramach programu *Teachers`International Professional Development* przygotowanego dla brytyjskich nauczycieli „wysłał” ich do Polski, by tam szukali dobrych praktyk związanych ze stymulowaniem postaw twórczych i nauczaniem przedsiębiorczości.

Intensyfikacja działań związanych z obszarem kreatywności miała miejsce w roku 2009, który to został ogłoszony przez parlament europejski i radę Unii Europejskiej Europejskim Rokiem Kreatywności i Innowacji. Głównym celem roku było uświadomienie wszystkim, że kreatywność i innowacyjność są kluczem nie tylko do gospodarczego, kulturalnego czy naukowego rozwoju regionów i krajów, ale też indywidualnego rozwoju każdego człowieka. W państwach członkowskich Unii Europejskiej od szczebli lokalnych po narodowe i

² <file:///C:/Users/dorku/Downloads/creative-potential.pdf>

ponadnarodowe zaczęto dyskutować o działaniach umożliwiających wspieranie kreatywności w edukacji od szczebla najniższego (edukacja przedszkolna) po uniwersyteckie, włączając w to systemy kształcenia i doskonalenia nauczycieli.

W roku 2011 Polska (reprezentowana w projekcie przez Polskie Stowarzyszenie Kreatywności) została zaproszona przez British Council do międzynarodowego projektu CENTRES (Kreatywność i przedsiębiorczość w edukacji), którego celem było stworzenie pierwszej w Europie platformy współpracy w zakresie nauczania w szkołach przedsiębiorczości przy zaangażowaniu firm z sektora kreatywnego, w tym wymianę doświadczeń i dzielenie się dobrymi praktykami. Projekt był realizowany w latach 2012-2014 przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej i koordynowany przez British Council w Polsce wraz z partnerami z ośmiu państw członkowskich (Dania, Finlandia, Estonia, Litwa, Polska, Słowenia, Czechy, Wielka Brytania).³

Obok szeregu działań projektowych, takich jak pilotaże w szkołach, konferencje międzynarodowe, publikacje, czy warsztaty i seminaria, projekt miał ambicję stworzyć:

- online knowledge bank – bank dobrych praktyk zawierający materiały i narzędzia edukacyjne, modelowe aktywności lecyjne, wskazówki dla nauczycieli i edukatorów pracujących z uczniami;
- europejską społeczność skupioną wokół działań związanych z nauczaniem przedsiębiorczości;
- rekomendacje dla przedstawicieli władz w zakresie włączania nowatorskich modeli edukacyjnych do programów nauczania przedsiębiorczości.

Niewątpliwie projekt CENTRES był jednym z najbardziej ambitnych europejskich projektów, który z szerokiej perspektywy przyglądał się przede wszystkim działaniom edukacyjnym w poszczególnych krajach. Chciał stawić czoła wyzwaniom stojącym przed Europą poprzez utworzenie pierwszego europejskiego wielosektorowego forum dotyczącego zagadnień związanych ze szkolnictwem przedsiębiorczości, specjalizującym się w branżach kreatywnych oraz dzielenia się innowacjami i najlepszymi praktykami w tej dziedzinie. Państwa uczestniczące w projekcie przyglądały się swoim narodowym strategiom edukacyjnym i dzieliły swoimi doświadczeniami. To, co na pewno się nie udało, to dostrzeżenie wysiłków włożonych w projekt przez decydentów rządowych. Po raz kolejny stało się dla wielu uczestników jasne, że systemy edukacyjne uzależnione są od polityki i trendów ekonomiczno/biznesowych, a działania systemowe obejmujące wszystkie szczeble edukacyjne wręcz niemożliwe do wdrożenia.

Projekt koncentrował się na promowaniu modeli i metodologii, które mogą być wykorzystane przez szkoły i inne organizacje zapewniające przedsiębiorczość w celu rozwijania umiejętności uczniów w zakresie kreatywności i przedsiębiorczości. Organizacje reprezentujące poszczególne kraje do tej pory wspierają swoją działalnością narodowe sektory edukacyjne.

³ <https://www.britishcouncil.pl/projekty/sztuka/centres>

Warto przyglądać się ich działalności, by zrozumieć, jak poszczególne kraje starają się pracować w obszarze wzmacniania postawy kreatywności.

Tutaj międzynarodowa strona projektu CENTRES: <http://centres-eu.org/>

Organizacje biorące udział w projekcie CENTRES:

Polskie Stowarzyszenie Kreatywności – partner British Council, koordynator badania pilotażowego CENTRES w Polsce. Polskie Stowarzyszenie Kreatywności z siedzibą w Krakowie to organizacja działająca na terenie całego kraju, mająca aktywne kluby i członków we wszystkich regionach Polski, a od niedawna i członków z zagranicy. Zrzesza ponad 300 osób, w tym nauczycieli wszystkich grup wiekowych i przedmiotów, pedagogów, psychologów, terapeutów, socjologów, trenerów rozwoju osobistego, autorów książek i artykułów, specjalistów IT, artystów, bibliotekarzy, biznesmenów oraz studentów. Honorowymi członkami PSK są profesorowie uniwersyteccy prowadzący badania z zakresu kreatywności (w edukacji, nauce, reklamie, etc.). PSK organizuje warsztaty doskonalące głównie dla nauczycieli z zakresu różnych technik wspierających twórczy rozwój człowieka (Laboratoria Twórczości, w tym również formy wakacyjne), a także konferencje ukazujące dorobek naukowy w dziedzinie pedagogiki twórczości. Stowarzyszenie wspiera nowoczesną metodykę opartą o zasady pedagogiki kreatywności/twórczości. PSK współpracuje z wieloma organizacjami, wspiera szkoły w całej Polsce. Od kilku lat ściśle współpracuje w Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie, działając w projektach Mazowieckie Centra Talentu i prowadząc Letnie Szkoły Kreatywności.

www.p-s-k.pl

Fonden for Entreprenørskab – Young Enterprise Danmark. Celem Funden for Entreprenørskab – Young Enterprise Danmark jest promowanie kompetencji młodych ludzi w obszarach niezależności, innowacyjności i przedsiębiorczości. Fundacja działa jako centrum wiedzy i zapewnia wsparcie na wszystkich poziomach edukacji. Rozwija i doskonali materiały do nauczania, planuje aktywności, obozy szkoleniowe, konkursy dla uczniów/studentów i szkolenia dla nauczycieli. Fundacja jest jedyną tego typu instytucją w Danii. Poprzez oddział Junior Achievement - Young Enterprise, który jest największym dostawcą kształcenia w zakresie przedsiębiorczości, współpracuje na poziomie międzynarodowym z innymi organizacjami. W roku 2009 JA-YE dotarło do ponad 3 milionów studentów w 38 krajach.

www.ffe-ye.dk

Aalto University Small Business Center (Aalto SBC). Centrum The Small Business Center, będące częścią Aalto University School of Economics w Helsinkach specjalizuje się w rozwijaniu umiejętności biznesowych związanych z przedsiębiorczością. Głównym obszarem działania Centrum są szkolenia i badania w zakresie przedsiębiorczości w sektorach kreatywnych. Głównymi grupami docelowymi są przedsiębiorcy, studenci i nauczyciele. Co roku w szkoleniach organizowanych przez Centrum bierze udział około 4000 osób. Centrum współpracuje także z urzędnikami państwowymi pomagając im w budowaniu strategii dla sektora przemysłów kreatywnych w Finlandii.

www.aalto.fi

Sihtasutus Entrum (SA Entrum) – Estonia. Fundacja The Entrum Foundation tworzy i wdraża program dla młodzieży o nazwie Centrum Przedsiębiorczości Entrum (Entrepreneurial Centre). Entrum powołane zostało do życia przez największe estońskie przedsiębiorstwo Eesti Energia w celu rozwijania u uczniów umiejętności związanych z przedsiębiorczością oraz stworzenia dla nich innowacyjnych programów nauczania, które w praktyczny i interesujący sposób, przekazywałyby im wiedzę na temat tego, jak podejmować inicjatywę i żyć odpowiedzialnie. Entrum aktywizuje młodych ludzi i uczy ich krok po kroku, w jaki sposób przejść od etapu pomysłu do jego realizacji oraz jak osiągać postawione sobie cele i rezultaty. Program jest bezpłatny i dostępny dla uczniów szkół średnich i zawodowych oraz studentów w wieku 15–17 lat posługujących się językami: estońskim lub rosyjskim.

www.entrum.ee

Lietuvos Junior Achievement – Litwa. Misją Lietuvos Junior Achievement (LJA) jest edukowanie i inspirowanie litewskiej młodzieży w dziedzinie przedsiębiorczości, przywództwa, podstaw ekonomii i biznesu. LJA jest pozarządową organizacją non-profit. LJA wydaje również materiały do nauczania, prowadzi kursów i seminariów dla nauczycieli oraz organizuje szereg krajowych i międzynarodowych wydarzeń. LJA zapewnia studentom bezpośredni dostęp do świata biznesu poprzez oferowanie im możliwości tworzenia ich własnych przedsięwzięć, uczestnictwa w zajęciach przygotowanych przez profesjonalnych konsultantów-wolontariuszy, czy prowadzenie biznesowych symulacji komputerowych.

www.lja.lt

Zavod mreža podjetništva - Center for Entrepreneurship and Executive Development (CEED) - Słowenia. CEED Slovenia jest częścią międzynarodowej sieci centrów przedsiębiorczości CEED – Center for Entrepreneurship and Executive Development, operującej w południowo-wschodniej Europie. CEED Slovenia pracuje z młodymi przedsiębiorcami oferując im wiedzę, doświadczenie i kontakty, których potrzebują do rozwijania swoich biznesów. CEED specjalizuje się w rozwijaniu programów wychodzących naprzeciw potrzebom przedsiębiorców. Ich wyróżnikiem jest nacisk na połączenie “teorii i praktyki”, prowadzone są przez odnoszących sukcesy przedsiębiorców/ekspertów wykorzystujących swoje codzienne doświadczenia. Kluczowym składnikiem jest program mentorski CEED, który łączy początkujących i wytrawnych przedsiębiorców.

www.ceed-slovenia.org

Národní ústav pro vzdělávání (NUV) - Czechy. Podstawową misją organizacji jest zapewnienie kompleksowego wsparcia w zakresie rozwoju edukacji technicznej, w oparciu o koncepcję kształcenia ustawicznego i projekty unijne. Instytucja oferuje konsultacje oraz dostęp do wyników badań, informacji specjalistycznych i usług bibliotekarskich powiązanych z edukacją techniczną na poziomie szkół średnich i uczelni wyższych. NUV jest głównym dostawcą serwisu informacyjnego www.infoabsolvent.cz, jednego z najważniejszych e-narzędzi dla doradców szkolnych oraz uczniów/studentów wybierających swoją ścieżkę edukacji. Częścią NUV jest Centrum Doradztwa Zawodowego i Poradnictwa (Centre for Career Guidance and Counselling), świadczące dodatkowe usługi dla powyższych grup docelowych.

www.nuv.cz

A.N.D – A New Direction - Wielka Brytania. A New Direction jest specjalistyczną agencją, której celem jest zapewnienie wszystkim młodym Londyńczykom równego dostępu do kultury i sztuki, a także rozwijanie w nich odpowiednich umiejętności, dzięki którym będą mogli znaleźć zatrudnienie w sektorze kreatywnym. Kompleksowe programy A.N.D. realizowane są w sektorze kreatywnym i w szkołach – dzięki nim dzieci i młodzi ludzie mieszkający w Londynie mają szerszy dostęp do kultury i sztuki. Poprzez te działania kształtują się ich aspiracje, a to przyczynia się do powstawania nowych, twórczych pomysłów i innowacyjnych rozwiązań. A.N.D. jest także platformą dla Kreatywnych Partnerstw (Creative Partnerships) – programu realizowanego we współpracy z 250 szkołami w 32 dzielnicach Londynu.

www.anewdirection.org.uk

Co ciekawe, z perspektywy projektu CENTRES, można wysnuć wniosek, że w krajach, które w projekcie były reprezentowane, za rozwijanie postaw kreatywnych odpowiedzialne są instytucje pozarządowe, ulokowane na orbicie systemów szkolnych, chociaż często z nimi współpracujące. Badania wykazały, że jedynie w polskim systemie szkolnictwa powszechnego uczniowie mają w podstawie programowej przedmiot o nazwie przedsiębiorczość, a także ulokowany w tej podstawie programowej projekt edukacyjny, który realizowany zgodnie z metodologicznymi założeniami wzmacnia kompetencje przedsiębiorczości i innowacyjności.

Bardzo ciekawy raport na temat nauczania przedsiębiorczości w szkołach w Europie został przygotowany przez sieć Eurydice i opublikowany w 2016. To ciekawe zestawienie o sposobach realizowania nauki przedsiębiorczości, a w związku z tym również wzmacnianiem wśród dzieci i młodzieży kompetencji związanych z rozwojem kreatywności i innowacyjności. Pełny tekst raportu dostępny jest na stronie polskiej Eurydice: www.eurydice.org.pl

Wracając jednak do przykładów zagranicznych, znów należy przyjrzeć się kilku działaniom realizowanym w brytyjskim systemie edukacyjnym, uważanym przecież za jeden z bardziej zbiurokratyzowanych i nastawionych na egzaminowanie uczniów.

O edukacji brytyjskiej mówi się dobrze w dwóch kontekstach: edukacji wczesnoszkolnej i edukacji uniwersyteckiej. To, co wypełnia tzw. przestrzeń pomiędzy nie jest wizytówką angielskiej szkoły. Na pewno jednak jest przykład szkoły, która utorowała drogę tzw. ruchowi szkół demokratycznych na świecie.

Mowa o szkole w Summerhill, założonej w roku 1921 przez A. S. Neilla, w której idea demokratycznej społeczności szkolnej obroniła się z sukcesem i ma dziś naśladowców w wielu krajach świata.

O szkole można przeczytać tutaj: <http://www.summerhill.pl/>

Bardzo ciekawym materiałem, ukazującym walkę społeczności Summerhill z brytyjskim systemem szkolnictwa jest film, który można obejrzeć tutaj: <http://www.summerhill.pl/filmy-o-szkole-summerhill.html>

Ken Robinson w swojej ostatniej książce „Kreatywne szkoły. Oddolna rewolucja, która zmienia edukację”⁴ przywołuje przykłady szkół, które wdrażają alternatywne sposoby nauczania, by na powrót zainteresować uczniów nauką. Są to głównie przykłady szkół z Wielkiej Brytanii i USA i nie są to przykłady rozwiązań systemowych.

I właśnie z brytyjskiego „podwórka” warto przywołać jeszcze jedną niezwykle interesującą historię szkoły, która stała się ewenementem na skalę międzynarodową. Dzięki pomysłowi Richarda Gervera, obecnie jednego z ekspertów edukacyjnych, związanego z przywództwem edukacyjnym, a wtedy dyrektora szkoły podstawowej w Grange (środkowa Anglia)⁵, placówka przez niego kierowana stała się Grangeton, czyli niecodziennym „miastem”. W tym „mieście”, usytuowanym wewnątrz szkoły działały „instytucje”, np. profesjonalna stacja telewizyjna i radiowa, powodujące maksymalne zaangażowanie uczniów we wszystko, co się działo w szkole. Placówka ta, w ciągu kilku lat stała się jedną z najlepszych w okręgu, udowadniając, że sukces szkoły to ciężka praca nauczycieli i uczniów, którzy uwierzyli, że mogą go osiągnąć.⁶

Ken Robinson, ekspert, który twierdzi, że „szkoły zabijają kreatywność” pisze tak: *Jestem w pełni świadomy silnej presji politycznej, pod jaką znajduje się edukacja. Działania, przez które presja ta jest wywierana, muszą zostać zmienione. Mój apel kierowany jest częściowo do samych decydentów, aby uświadomili sobie potrzebę radykalnych zmian. Ale rewolucje nie czekają na ustawy. Wylaniają się z działań ludzi, od dołu. Edukacja nie odbywa się w pomieszczeniach komisji parlamentarnych ani w przemowach polityków. Jest tym, co ma miejsce pomiędzy uczniami a nauczycielami w prawdziwych szkołach. Jeśli jesteś nauczycielem, dla twoich uczniów Ty jesteś systemem. Jeśli jesteś dyrektorem szkoły, dla twojej społeczności Ty jesteś systemem. Jeśli jesteś decydem, dla szkół, które nadzorujesz, Ty jesteś systemem”.*⁷

⁴ Ken Robinson, Lou Aronica, *Kreatywne szkoły. Oddolna rewolucja, która zmienia edukację*, 2015

⁵ <http://www.richardgerver.com/publications>

⁶ <http://www.proteachersvideo.com/Programme/3116/grangeton-town>

⁷ Ken Robinson, *Kreatywne szkoły. Oddolna rewolucja, która zmienia edukację*, 2015